

Προς τους Αναγνώστες

Βιβλία, βιβλία και πάλι βιβλία! Σκοπός αυτής της φιλόδοξης εργασίας ήταν η ιχνογράφηση της έκφρασης σημαντικών ανθρώπων του πνεύματος και του κόσμου των καλλιτεχνών του 20ού αιώνα, όπως αυτή αποτυπώνεται στα βιβλία τους. Στόχος μας ήταν η εικόνα αυτή να καθρεφτίζει, στον μέγιστο δυνατό βαθμό, την αντιπροσωπευτική βιβλιοπαραγωγή που απευθύνεται στο ευρύτερα καλλιεργημένο αναγνωστικό κοινό και όχι αυτήν που έχει ως βασικούς αποδέκτες μέλη της επιστημονικής κοινότητας και μόνο.

Τα βιβλία που ανθολογούνται εδώ, πέρα από την καθαρά λογοτεχνική και ιστορική χροιά, μαρτυρούν και για την εξέλιξη της τυπογραφικής τέχνης, που έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην απόδοση της έντυπης εικονογράφησης του βιβλίου. Υπάρχουν, ωστόσο, βιβλία με καθαρά επιστημονικό χαρακτήρα που παρουσιάζουμε εδώ, τα οποία εξακολουθούν να παραμένουν αναντικατάστατα εργαλεία γενικού ενδιαφέροντος, όπως λ.χ. η *Πολεοδομική εξέλιξη της Αθήνας* του Ι. Τραυλού (Αθήνα, 1960).

Επίσης, σύμφωνα με την άποψη του Κ.Θ. Δημαρά, που χαρακτήρισε «Εθνική Απογραφή» τα βιβλία εκείνα που ενισχύουν την αυτογνωσία μας και, συνάμα, αποτελούν τον θεματοφύλακα της λόγιας και της λαϊκής μας παράδοσης, θεωρήσαμε επιβεβλημένο να επισημάνουμε και τη σημασία τους: Λεξικά, Εγκυκλοπαίδειες, Καταλόγοι Χειρογράφων και Εντύπων, που συντάχθηκαν με σκοπό την καταγραφή του χειρόγραφου και του έντυπου πλούτου των μοναστηριακών και των δημόσιων βιβλιοθηκών. Οι βιβλιογραφικοί αυτοί κατάλογοι αναδεικνύουν την πνευματική και εκδοτική διαδρομή του Γένους και μας επιτρέπουν να επισημάνουμε τους διαφορετικούς εκδοτικούς προσανατολισμούς κατά τόπους και χρονικές περιόδους.

Υπάρχουν, βέβαια, και άλλες, ιδιαιτέρως αξιόλογες θεματικές ενότητες, καθώς και μεμονωμένες εκδόσεις ειδικού ενδιαφέροντος, αλλά και περιοδικά ποικίλης ύλης, τοπικού και γενικού ενδιαφέροντος, όπως λ.χ. τα *Χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής* του Γρ. Θ. Στάθη (Αθήνα, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, 1975), τα οποία δεν παρουσιάζονται στον ανά χείρας τόμο, αποκλειστικά και μόνο για εκδοτικούς λόγους. Η επιλογή των προτεινόμενων βιβλίων έχει ως κριτήριο τον 20ό αιώνα, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί όρο απαράβατο.

Από τη βιβλιακή δεξαμενή που δημιουργήσαμε, κατηγοριοποιήσαμε τα βιβλία κατά θεματικές ενότητες, παρουσιάζοντας τους συγγραφείς αλφαβητικά και επισημαίνοντας τα στοιχεία που αναδεικνύουν την ιδιαιτερότητα και την αξία του κάθε βιβλίου που επιλέξαμε. Οι θεματικές ενότητες περιλαμβάνουν βιβλία Αρχαιολογίας και Αρχιτεκτονικής, εργαλεία Γλωσσολογίας, βιβλία που μαρτυρούν τον χαρακτήρα της εκδοτικής δραστηριότητας κατά τον 20ό αιώνα, βιβλία που σκιαγραφούν, μελετούν και ρίχνουν φως σε επιμέρους πτυχές της Ιστορίας μας, από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, βιβλία σχετικά με τη λαϊκή μας παράδοση και την Τέχνη, και βιβλία ιστορημένα κατά τους βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους. Δύο κεφάλαια, εξάλλου, αφιερώνονται σε βιβλία φιλοσοφικού και φιλολογικού περιεχομένου, ενδεικτικά του υψηλού βαθμού καλλιέργειας της Φιλοσοφίας και της Φιλολογίας κατά τον 20ό αιώνα.

Τη μερίδα του λέοντος, όμως, στην ενδεικτική «απογραφή» μας, δεν θα μπορούσε να μην κατέχει η λογοτεχνία (ποίηση, πεζογραφία και βιβλία λογοτεχνικής κριτικής και δοκιμίου)· κάτι απολύτως φυσιολογικό, αν σκεφτεί κανείς ότι κατά τον 20ό αιώνα, τόσο στον υπόλοιπο κόσμο –ιδίως στην Ευρώπη– όσο και στην Ελλάδα συνέβησαν γεγονότα

με βαρύνουσα ιστορική και ακραιφνώς πνευματική, καλλιτεχνική και λογοτεχνική σημασία. Φτάνει να αναφερθούν οι δύο Παγκόσμιοι πόλεμοι, η Ρωσική επανάσταση, η πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού κ.λπ. από τη μια και τα τεράστιου εκτοπίσματος καλλιτεχνικά κινήματα από την άλλη (σοσιαλιστικός ρεαλισμός, φουτουρισμός, ντανταϊσμός, υπερρεαλισμός κ.λπ.). Κινήματα που, άλλο περισσότερο και άλλο λιγότερο, βρήκαν πρόσφορο έδαφος και καλλιεργήθηκαν επιτυχώς στην Ελλάδα και, μάλιστα, κάτω από αντίξοες και εντελώς ιδιαίζουσες ιστορικές συνθήκες (Μικρασιατική Καταστροφή, δικτατορία Μεταξά, πόλεμος, γερμανική Κατοχή, Αντίσταση, Εμφύλιος, δικτατορία του '67 κ.λπ.), με συνέπεια μια εντυπωσιακή σε όγκο και ποιότητα λογοτεχνική (ποιητική, πεζογραφική, κριτική και δοκιμιακή) παραγωγή.

Εκφραστές όλων αυτών των ιστορικών, κοινωνικών, πνευματικών και λογοτεχνικών συγκυριών και καταστάσεων υπήρξαν, όπως είναι φυσικό, οι εκπρόσωποι των λογοτεχνικών γενιών που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα: οι πρώτοι μεταπαλαμικοί δημιουργοί –που εξέφρασαν το ανανεωτικό πνεύμα της δεκαετίας του 1880– και στη συνέχεια οι εκπρόσωποι της γενιάς του '20, του '30, της Α' και της Β' Μεταπολεμικής γενιάς και των

τελευταίων δεκαετιών του αιώνα, που στον παρόντα τόμο παρουσιάζονται εν επιμέτρω.

Η βιβλιακή αυτή επιλεκτική κατάθεση δεν έχει, οπωσδήποτε, χαρακτήρα διαχωριστικής γραμμής, ούτε επιδιώκει να προσδιορίσει την αξία κάποιου έργου σε σύγκριση με άλλα. Πρόθεσή μας ήταν μόνο να ακολουθήσουμε την πορεία του ελληνικού βιβλίου στον 20ό αιώνα: κείμενο και εικόνα.

Κ. ΣΠ. ΣΤΑΪΚΟΣ
Κ.Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ